

Miroslav BERTOŠA, *Kruh, mašta i mast – prizori i memorabilije o staroj Puli (1947.-1957.)*, Durieux, Zagreb, 2007., 395 str.

Tridesetih godina dvadesetog stoljeća intelektualna scena Pariza obogaćena je pokretanjem časopisa *Annales d'histoire économique et sociale* koji se u hrvatskoj historiografiji često skraćeno naziva *Anali*. Polaganim, ali sigurnim korakom, ideje avangardnih francuskih autora kao što su Marc Bloch, Lucien Febvre, Fernand Braudel i Jacques Le Goff proširile su se europskim kontinentom utječući kontinuirano na pristup istraživanju povijesti. Njihove ideje u suvremenoj europskoj historiografiji više nemaju epitet avangardnih već su postale sastavni dio istraživačke prakse povjesničara.

Razvojni put hrvatske historiografije prilično je različit od puta francuske historiografije. Uzrok tomu je bila Hrvatska unutar SFR Jugoslavije u kojoj su utjecaj dogmatične kvazimarksističke filozofije i političke potrebe izravno određivali i znanstvenu praksu povjesničara. Ipak, pogotovo osamdesetih godina, sve je značajnija praksa prevođenja djela uglednih *Analista*, ali i nastanka radova hrvatskih povjesničara koji pišu pod njihovim utjecajem. Jedan od takvih povjesničara je i Miroslav Bertoša.

Miroslav Bertoša pripada onim hrvatskim povjesničarima koji nas kontinuirao i dosljedno obavještavaju o idejama škole *Analista* u nizu knjiga kao što su *Etos i etnos zavičaja*, *Izazovi povijesnog zanata* ili pak *Istra, Jadran, Sredozemlje*. Vidljivo je već iz navedenih djela da se Miroslav Bertoša nije zaustavio samo na upućivanju na izazovne ideje francuskih autora već ih je kao vrijedan proučavatelj arhivske građe primijenio u vlastitim istraživanjima. Navedimo samo monumentalno djelo *Istra: Doba Venecije (XVI.-XVIII. stoljeća)* tiskano na 780 stranica.

S još jednom idejom koja je svoje korijene našla u školi *Annales* Miroslav Bertoša upoznao nas je 2007. godine. U izdanju izdavačke kuće Durieux objavljena je Bertošina knjiga *Kruh, mašta i mast*. Riječ je o tvrdo uvezenom izdanju veličine formata A5 u kojemu je autor izložio tekst na 395 stranica. Prije samog čitanja knjige uočljiv je njen neobičan naslov za djelo jednog povjesničara. U slučaju Miroslava Bertoše nije riječ o neobičnoj pojavi. Maštovito formuliranje naslova koji podsjećaju na naslove književnih romana pripada jednoj od specifičnosti autorovog načina rada. Prema svjedočanstvu samog Miroslava Bertoše u knjizi *Izazovi povijesnog zanata* riječ je o pokušaju povjesničarevog približavanja knjige čitatelju.

Iako je autor u povjesničarskoj karijeri istraživao obilnu građu u arhivima od Venecije i Pariza, pa do Pazina, Pule i Rijeke, u slučaju knjige *Kruh, mašta i mast* nije riječ o djelu koje je nastalo minucioznim i konciznim iščitavanjem arhivske građe. Ipak riječ je o djelu povijesne znanosti nastalom pod izravnim utjecajem ideja škole *Annales*. Godine 1987. francuski povjesničar Pierre Nora pokrenuo je projekt pod nazivom *Essais d'ego histoire*. Osim Nore u projektu, na prvi pogled neobičnog naziva, sudjeluje cijeli niz uglednih francuskih povjesničara kao što su Pierre Chaunu, Georges Duby, Jacques Le Goff i dr. Osnovna ideja sudionika pisanje je oblika osobne povijesti.

Ugledni povjesničari naime, nakon bogatog životnog i radnog iskustva, pristupili su pisanju o vlastitom doživljaju okoline u vrijeme njihovog djetinjstva i mladosti. Ono što tada nastaje prvorazredan je povjesničarski tekst koji pruža obilje informacija i razmišljanja o okolini, životnom prostoru, svakodnevnicima i mentalitetu vremena u kojemu su povjesničari odrasli. Povjesničari tako trgaju iz zaborava dio svijeta koji se ubrzano mijenja i naposljetku nestaje.

U knjizi *Kruh, mašta i mast* Miroslav Bertoša pristupio je jednom takvom zadatku, tj. pisanju osobne povijesti. Bertoša oživljava u mislima čitatelja Pulu u godinama poslije Drugog svjetskog rata. Miroslav Bertoša je tada u Pulu doselio kao devetogodišnjak 1947. godine. Tradicionalna povijesna znanost, tzv. događajnica, navedenu godinu zabilježiti će kao godinu odlaska anglo-američkih snaga, kao još jednog koraka prema punom ujedinjenju Istre s Hrvatskom. Svijet kojeg nam oživljava Bertoša ne poznaje ovakve datume. Bertoša nam kazuje mikropovijest, ali ne rekonstruiranu na temelju arhivskih vrela, već viđenu očima jednog od njenih protagonista. Na niz mjesta u tekstu izričito tvrdi kako je riječ o Puli koja je viđena njegovim vlastitim očima i zabilježena u njegovim vlastitim sjećanjima.

Tekst knjige autor je podijelio u osam većih poglavlja intrigantnih naslova: *U oku došljaka: istarska desetljeća odlaze u povijest, Opasni žrovanj politike, Gimnazija u Puli: između nacionalnih promicanja i znanstvenih saznanja, (Neo)urbani svijet i ulične napetosti, Oblici gradske akulturacije, Folder osobne memorije, Pogled unatrag: prošlost pripada svima i Očevid stvarnosti (1947.-1957.)*.

Bertoša započinje izlaganje 1947. godinom, kada je bio devetogodišnji dječak, a zaključuje ga 1957. godinom, kada kao devetnaestogodišnjak odlazi na studij u Zagreb. Svi oblici gradskog života u Puli kojima je bio svjedok našli su svoje mjesto na stranicama knjige – od opisa nogometne utakmice igrane krpenom loptom do upotrebe istro-venetskog dijalekta u svakodnevnoj dječjoj uličnoj igri. Na ovaj način pruža čitatelju prvorazredne informacije i razmišljanja o puljskoj poratnoj svakodnevnicima i mentalitetu njenih tadašnjih stanovnika.

Bertoša provodi djetinjstvo u Puli u vrijeme vrlo dramatičnih godina povijesti toga grada. Dva usporedna, ali jednako jaka procesa utječu na život u Puli – odlazak talijanskog stanovništva kojemu je život u Puli u promijenjenim okolnostima postajao sve neugodniji i uspostavljanje komunističke jugoslavenske vlasti. O odlasku Talijana Bertoša svjedoči opisom prizora u kojima je kao desetogodišnji dječak gledao odlazak kola natovarenih namještajem i uočavao nedolazak na nastavu njegovih dojučerašnjih prijatelja. S druge pak strane njegova svakodnevnicima postali su politički mitinzi i političke parole, ali prije svega obrazovanje čiji sadržaj je bio određen komunističkom ideologijom.

Kruh, mašta i mast nisu obični zapisi sjećanja sedamdesetogodišnjaka o vlastitom djetinjstvu i mladosti. Ključna je činjenica ta da je autor povjesničar s pedeset godina dugom praksom istraživanja. Upravo je to specifičnost koja sudionike projekta *Essais d'ego histoire* razlikuje od ostalih pisaca o vlastitoj prošlosti, pa tako i hrvatskog

zastupnika *analističkih* ideja Miroslava Bertosa. Iako bilješke o poslijeratnoj Puli temelji na sjećanjima, pedesetogodišnje iskustvo bavljenja povijesnom znanošću zapisima daje vrijednost osebujne interpretacije povijesti Pule.

Jezik kojim je knjiga pisana svjedoči o autorovom bogatom poznavanju suvremene historigrafske literature, ali i književnosti. Upravo činjenica bogatog poznavanja, a i korištenja književne literature, Bertosinim zapisima daje svježinu koju tradicionalna djela povijesne znanosti rijetko posjeduju. S druge pak strane autor se ne suzdržava uputiti i na autentični jezik svog djetinjstva kojim su govorili sudionici života na pulskim ulicama, pa tako i sam autor. Zato čitatelja ne trebaju iznenaditi riječi kao "mularija" ili "sprdati".

Knjigom *Kruh, mašta i mast* Miroslav Bertosa nastavio je upoznavati hrvatske čitatelje i hrvatsku historiografiju s idejama i smjerovima razvoja suvremene svjetske historiografije. Učinio je to na najbolji mogući način – stvorivši vlastito djelo bazirano da idejama *osobne povijesti*. Opisujući sadržaj vlastitih sjećanja i interpretirajući ga bogatim sadržajima pročitane suvremene historigrafske literature, Miroslav Bertosa stvorio je djelo koje može poslužiti kao temelj budućih istraživanja pulske svakodnevnice i mentaliteta. Također, knjiga pruža primjer ostalim hrvatskim povjesničarima čija bi zapisana i uobličena sjećanja zasigurno obogatila hrvatsku historiografiju.

Kristian BENIĆ, absolvent